

EEN BEETJE CHAOS HOORT ERBIJ

invloed op hebt. Dan ben je, terwijl je niet wint, nog steeds onderdeel van het spel. Je voelt je ook nog steeds krachtig, omdat je nog steeds aan het spelen bent. Als alleen de hoofdprijs je doel is, dan heb je echte verliezers. Op die manier mislukt eigenlijk vrijwel iedereen."

HELPT HET JE OOK OM DE CONTROLE WAT MEER LOS TE LATEN?

"Absoluut. Je kunt namelijk niet alles van tevoren bedenken, het gaat in het spel altijd anders dan je verwacht. Als ik in een hockeywedstrijd met m'n team achter kom te staan, heb ik niets meer aan al die dingen die ik van tevoren heb bedacht. Dan moet er op dat moment gewoon iets gebeuren. En dan word je ook met je neus op het feit gedrukt dat je niet in de schoenen van een ander kunt staan. Dat je de ander niet kunt controleren. Als de verdediging er een

rommeltje van maakt, heb ik me daar op de een of andere manier bij neer te leggen. Dus als je het spel goed zou oefenen, zou je nederiger worden en weten dat je ook afhankelijk bent van anderen. Dat je geduld moet hebben, dat je pech kunt hebben. Dan weet je dat er altijd meer verliezers dan winnaars zijn. En toch heeft iedereen lol van het spel."

MAAR, ALS JE DE VERGELIJKING DOORTREKT, WORDT ER NU DAN NIET VEEL TE VEEL NADruk GELEGD OP HET WINNEN, ZOWEL IN HET LEVEN ALS IN DE SPORT?

"Ja, we spelen het letterlijke spel verkeerd, zeker dat van de sport. Kijk maar hoe erover gepraat wordt en welke bedragen erin omgaan. Als het er alleen maar om gaat om zo veel mogelijk prijzen binnen te halen, maak je de geest van het spel kapot. Dan ben je

namelijk niet bezig om met z'n allen het spel in de lucht te houden, maar wil je er gewoon zo veel mogelijk uithalen aan resultaat en aan financieel gewin. Zo denken we tegenwoordig ook over de economie. We zien economie als een middel om rijkdom te vergaren en niet als een huishouden, als een vorm om in te kunnen leven. Het grappige en ook een beetje wrange is dat onze economie in het begin berustte op leefregels die de 'lusten' moesten matigen. Terwijl op dit moment de economie juist een middel is om je verlangens te bevredigen."

HOE ZOU JE DAN MET JE VERLANGENS OM MOETEN GAAN? WIJ WILLEN NOGAL WAT IN DEZE TIJD VAN ONBEGRENSEDE MOGELIJKHEDEN.

"Het woord 'mogelijkheden' is een positieve term op zichzelf geworden. Terwijl dat niet noodzakelijk zo is. Als we nou maar één ding wilden, dan was het simpel, maar we willen meerdere dingen en die zijn ook nog eens tegenstrijdig. Het leven zien als een spel kan op een goede manier vormgeven aan die tegenstrijdigheden. Zo kun je een huwelijk of een gezin óók zien als een spel dat vormgeeft aan onze verlangens. Er ontstaat een wereld op zich, met nieuwe genoegens. En dan merk je dat je eigenlijk niet langer iets anders wilt dan dat spel spelen. Je geeft je leven een maat, net zoals wanneer je muziek maakt of luistert, of een leuk potje voetbal speelt. En daar word je als mens blij van, zo simpel is het." ●

De wereld is onoverzichtelijk en toch zijn we met z'n allen steeds weer op zoek naar een vaste structuur. Een onmogelijke opgave volgens filosoof Coen Simon, want het leven hangt van toevalligheden aan elkaar. Maar zie je het leven als een spel, dan leert dat je om te gaan met alle onverwachte dingen op je pad. En dat is óók een vorm van houvast.

HOE ZIE JE DE WERELD WAARIN WE NU LEVEN?

"De samenlevingen worden steeds groter en individualistischer, de gemeenschappen waarin we leven worden lossier. De verzuilde samenleving in Nederland was een duidelijke samenleving, die verschafte iedereen een vanzelfsprekende identiteit. Je was katholiek of protestant, behoorde tot de hogere of lagere klasse, was schoolmeester of huisvrouw. Nu is er veel meer twijfel over wie je bent, waar je bij hoort, hoe je moet reageren. Dat komt ook doordat we steeds informeler met elkaar omgaan. Dat klinkt alsof het makkelijker is geworden. 'Lekker informeel', ieder op zijn manier. Maar dat vraagt juist veel meer van een mens: we weten niet meer hoe we moeten leven omdat er geen vormen meer zijn."

ER IS GEEN DOMINEE MEER DIE ZEGT: 'DIT IS JOUW PLEK IN DE WERELD EN DIT IS WAT JE TE DOEN STAAT.'

"Nee, bij alle instituties worden vraagtekens gezet. Bij de monarchie, het

huwelijk, de kerk, eigenlijk worden ze allemaal als ouderwets gezien. En dat maakt het lastig om jezelf een 'plek' te geven. Want dat is wat we willen: we zijn de hele dag bezig om onszelf een plek te geven in een wereld die in principe chaotisch en onoverzichtelijk is. We scheppen een orde die de boel wat overzichtelijker maakt. Ons economisch systeem is daar een voorbeeld van, maar als je in je eigen leven kijkt, kan dat ook je gezin zijn, of je huis, je werk. Als alles vanzelf gaat, zoals in onze maatschappij, ga je bijna aannemen dat het zo hoort, dat het zo is. Maar je moet nooit vergeten dat de orde waarin je leeft ook maar willekeurig is. De grote fout die we tegenwoordig maken, is dat we denken dat we het leven kunnen bekijken alsof we erboven staan. En daardoor denken we ook dat we het kunnen indelen naar onze zin. Sterker nog: zo denken we ook over onszelf. Het idee is tegenwoordig dat je kunt zeggen: zo ziet de wereld eruit, dit zijn alle mogelijkheden en die matchen we met hoe ik in elkaar zit, en dan heb ik het ideale leven. Maar zo werkt het dus niet. Het hele leven hangt van toevalligheden aan elkaar."

WE PROBEREN UIT TE ZOEKEN WIE WE ZIJN EN WAT WE ZELF WILLEN. DAT IS TOCH OOK EEN MANIER OM ORDE TE SCHEPPEN IN DE CHAOS?

"Die vraag stellen we onszelf inderdaad. Als je in een wereld terecht bent gekomen waarin alle duidelijkheid is verdwenen, lijkt het 't meest simpel om maar ➔➔

'De problemen ontstaan wanneer je denkt dat je het leven volledig naar je hand kunt zetten'

gewoon aan jezelf te vragen: wat wil ik? En vervolgens ga je dat dan doen. Dat betekent dat je je suf moet zoeken naar wie je bent. Want als je weet wie je bent, zul je ook weten wat je wilt. Het is ook het eerste wat loopbaanadviseurs vragen: wat wil je nu eigenlijk? Sterker nog, wat wil je over tien jaar? Maar het punt is: we weten helemaal niet wat we willen, niet echt, dat is onbepaald. Het leven is als een dansvloer: een steeds veranderende chaos die ergens mogelijkheden biedt om in te stappen. Dus je kunt niet van tevoren zeggen: dit wil ik en zo ga ik het doen. Dat is een heel rationele manier van de wereld benaderen, die niet werkt omdat het leven zo niet werkt. Daartegenover staat een manier van leven die niet met het verstand te maken heeft, maar met de verbeelding en het spel. Want ook dat is een manier om een vorm te geven aan de chaos."

JE NIEUWSTE BOEK, SCHULDGEVOEL, IS EEN PLEIDOOI VOOR HET SPEL ALS DÉ MANIER OM WEER VORM TERUG TE KRIJGEN IN DE SAMENLEVING EN IN JE LEVEN. HOE MOET IK ME DAT VOORSTELLEN?

"Het spel is eigenlijk de meest basale vorm die we kunnen gebruiken om een willekeurige, chaotische situatie een bepaalde orde te geven. Dat zie je in het spel van kinderen, maar ook in sport en muziek. Het spel voltrekt zich volgens een bepaalde wetmatigheid en daar beleeft een mens plezier aan. Kijk maar naar baby's. Als ik

gitaar speel voor m'n jongste zoontje terwijl hij in z'n wipstoeltje zit, dan zie ik hem eerst even verbaasd kijken. Maar als hij de wetmatigheid ontdekt in het gitaarspel, dan heeft hij er enorme lol in. Bij kinderen merk je heel goed dat ze daarvan houden, door het herhalen gaan ze bepaalde patronen herkennen en daardoor snappen ze de wereld. Bij volwassenen is dat niet wezenlijk anders. Het spel geeft een houvast waardoor de dingen die je doet een zin en richting krijgen, zonder dat je van tevoren alles vast kunt leggen. Net als in een voetbalwedstrijd kun je je strategieën en tactiek bepalen, maar uiteindelijk gaat het fluitsignaal en begint het spel. Dan ontstaan er toevalligheden, die je niet van tevoren kunt bepalen. Je moet daarop inspelen, het samen-doen met je medespelers."

DAT KLINK ALSOF ER OOK EEN WINNAAR MOET ZIJN. DAT HET DOEL VAN HET SPEL, HET LEVEN DUS, ZOU ZIJN DAT JE SCOORT.

"Nee, je hebt weliswaar een duidelijk doel, als je sport wil je wel winnen. Maar de winst van het spel is het spel zelf. Het willen winnen is alleen nodig om een spel te kunnen laten ontstaan, anders bestaat het niet. En je neemt het volledig ernstig, maar je weet tegelijkertijd dat het een spel is."

DAN KUN JE OOK NIET MISLUKKEN, OOK AL WIN JE NIET.

"Precies, en daarom is het spel ook

zo'n goede metafoor. Je hebt altijd meer verliezers dan winnaars, en daarom kun je niet mislukken. Je moet wel leren dat het doel van het spel is om te winnen, maar dat het niet erg is om te verliezen. Dat begrijpen kinderen in het begin ook helemaal niet, dat moet je ze echt leren. De problemen ontstaan wanneer je denkt dat je het leven volledig naar je hand kunt zetten. Het idee van het maakbare leven dat we tegenwoordig hebben, suggereert dat de wereld een etalage is die je helemaal kunt overzien en waaruit je kunt kiezen. En dat je de juiste keuzes maakt als je jezelf kent en precies weet wie je bent. Als je daarvan uitgaat, ben je inderdaad een verliezer als je niet scoort, dan heb je het gevoel dat je fout bezig bent. Ik probeer juist te benadrukken dat je de wereld en jezelf helemaal niet kunt kennen en dat het erom gaat om in te spelen op wat zich voordoet."

ALS JE HET LEVEN BESCHOUWT ALS EEN SPEL, HELPT DAT OOK OM TE RELATIVEREN?

"Het helpt inderdaad om de relativiteit ervan meer te zien. Als je bijvoorbeeld een boek hebt geschreven en dat verkoopt niet goed, dan kun je dat echt heel vervelend vinden en denken dat je gefaald hebt. Dan helpt het enorm om je te realiseren wat er allemaal speelt in dat spel, welke spelers en relaties tussen die spelers van invloed zijn op de verkoop van je boek. Dan weet je ook wat je plek is, en waar je wel en niet